

B. Platon ja hänen kosmologiallinen kehityksensä.

1. Sanotaan Sokrateen eräänä yönä nähneen seuraavan unen: Akademiain lehdossa olevalta alttarilta lensi nuori joutsen, Sokrateen syliin laskeutuen; vanhus suojeli sitä hellästi; vihdoinkin kohosi se, ilahuttaen kaikkia laullansa, valkoiset siivet välkkyen, ylös näkymättömiin. Aamulla parhaillaan puhuessaan sitä oppilaillensa näki hän nuoren Platonin tulevan luoksensa, isä Ariston'in kanssa, viisautta oppiaksensa häneltä. Silmäilyänsä nuorukaista ymmärsi Sokrates kohta unensa merkityksen. Tuo merkilinen kertomus kertomuksenansa¹⁾ kuvaa mitä sattuvimmasti Sokrateen hyödyttävää vaikutusta Platonin hengen kehitykseen ja tämän jalon oppilaan korkeata kutsumusta ihmiskunnan sekä tieteellisyiden kehitystyössä. Sokrateessa oli erinomainen tieteen ja viisauden tenhovoima vetämään oppihaluisia nuorukaisia puoleensa ja herättämään heissä yleviä harrastuksia, mutta ei yksikään ole heistä niin täydellisesti tajunnut — edelleen kehittämisestä puhumattakaan — suuren mestarinsa opin syvyyttä, kuin Platon, jonka henki käsittään kaikki siihen aikaan harjoitettujen tieteiden vaikeimmatkin haarat, ei rajoittunut vaan erityisten tutkimuksen esineisiin. Terävällä katsannollaan huomaten edellistensä tutkimustyössä tehdyt viat, samoin aikansa turteltuneen hengen riennöt ja syvät puutteet, ei hän sodi, niitä, eipä vihamehiansäkään²⁾, vastaan ylenkatsella³⁾, vaan ikäänkuin leppysisä hymy huulilla, jalosti tiedon kirkailla aseilla. Tuo hänessä elävänä esiintynyt uskonnon ijankaikkinen sisällys: Jumalanpelko ja syvä kunnioitus, hurskaus ja siveellisen maailman pyhyys, vaikutti, että sekä valtiollinen yhteiskunta että yksityisen jalo, ihmis-arvon mukainen kehitys olivat unhoittumattomasti hänen ylevän harrastustensa päämääränä. Ihmissydammen syvimmätkin väreet luovat kirkaan kuvan, ja ijäisen totuuden, kauneuden ja oikeuden hehkuva rakkaus sytyttävät, hänen

¹⁾ Vert. Platon, Phaidros p. 246 j. n. e.

²⁾ Koska hänen mielestään „on parempi kärsiä, kuin tehdä, vääryyttä.“

³⁾ Vert. esim. Protagoras-dialogia.

sielussansa sellaisen puhtaan ihannevalon, jota ainoastansa ihmiskunnan jalot henget kykenevät käsittämään. Taide ja subdallinen kauneus viehättävät häntä, kääntäen yhä enemmän hänen mielensä ijäisyyden sopusointua tutkimaan, ideain muuttumattomaan maailmaan, jonne hänen jalostunut henkensä kiitäen kohoaa maailmanjärjestyksen ikuisen harmonian johdattamana.

Näin ollen valmistui hän kerran luomaan täydellisen sopusointuisesti järjestetyn tiederakennuksen, johon kaikki hänelle tarjolla olleet ihmishengen tutkimus-ainekset ovat valetut säännöllisimmäksi kokonaisuuudeksi, niin että syytä saattaa sanoa Grekalaisen filosofian vasta Platonissa kehittyneen todellisesti systematisen ykseyden aatteeksi.

Erhetystä olisi kuitenkin luulla, että Platonin filosofiallinen järjestelmä olisi esiintynyt alusta alkaen täydellisenä ja valmiina. Päinvastoin huomautuu — niinkuin luonnollista on — hänen kehityksensä tapahtuneen asteittain, varsinkin mitä kosmologiaan tulee. Miksi Platon ei alkanut filosofiallista vaikutustansa kosmologialla, joka kyllä sisällisen yhteyden puolesta on hänen systeminsä lähtökantana pidettävä, oli suureksi osaksi syynä

a) käsitteiden häilyvä ja sekasortoinen tila, jossa tieteet, tutkimus ja siveelliset peri-aatteet siihen aikaan, huolimatta Sokrateen tehokkaasta vastavaikutuksesta, vielä olivat; aikakausi, täydellinen siveellinenkin „anarchia“¹⁾, tunnustaen ainoastaan luonnon lakien voiman, piti siveyden lait vierana, ihmisen vapautta ehdistavana orjuutena ja tahtoi ihmishengen kokonansa todellisen vapauden valtakunnasta irroitettavaksi. Kaikki tuo pakoitti Platonin välttämättömästi etsimään horjumatonta, vahvaa henkimaailman perustusta, jolla seisoen saattoi ihmimaailman alituista muuttumista ja vaihtelevaisuutta tutkien tarkastella. Sen perustuksen vahvistaminen anastikin suurimman osan hänen elinkautisesta vaikutuksestansa. Niin horjuva oli pohja, jolle se piti laskettamaan. b) Hänen maailmankatsantokantansa, sekä matkustusten että tieteellisten tutkimusten kautta yhä laajeneva, kehittyminen maailmanrakennuksen tuntemisessa. — Ensimmäi-

¹⁾ Kats. W. G. Tennemann, System der Platonischen Philosophie. Leipzig, 1794. III, 3.

nen kohta, joka nimenomaan viittaa hänen dialektikansa ja eetikansa alalle, ei kuulu varsinaisesti aiheeseemme; toisesta, eli hänen kosmologiallisesta kehityksestään, on meidän puhuttava tässä laajemmalla.

2. Platonin filosofiaa tutkiessa ei kohtaa se este, joka hänen edellistensä oppijärjestelmän tuntemisen vaikeuttaa, nim. alkuperäisten lähteiden vaillinaisuus tai täydellinen puute; päinvastoin tekee asian hankalaksi lähteiden liiallisuus. Jollemme sitä ottaisikaan lukuun, että hänen esitystapansa ja dramallinen muoto antavat paljon työtä ennen, kun niistä saa muodollisen tiedejärjestelmän kehitetyksi, niin on tuottanut arveluttavaa tulkainta tämän suuren filosofin nimessä ilmestynyt kirjallisuus, joka ei alkuperäisesti hänelle kuulukaan. Niin ollen, jollei sen käyttämisessä ole varova, saattaa — niinkuin esim. tuo muotoin tunnettu tutkija W. G. Tennemann on tehnyt¹⁾ — Platonille omistaa, mitä ei hänelle oikeastansa tulekaan. — Siis aineeseemme koskevista dialogeista muutama sana.

Ensinkin: Phaidrosta²⁾ — yksi niistä Platonilaisista kirjoituksista, joissa kosmologisista käsityksistä on puhetta — on ollut monia eri mieliä; tosin on se yleisesti tunnustettu Platonin kirjoittamaksi, mutta minä aikana, ja missä suhteessa se on hänen tiedejärjestelmäänsä j. n. e., siitä eivät tutkijat ole yksimielisiä. Toiset väittävät sen olevan ensimmäisen Platonin dialogeista, esim. Diogenes L. ja Olympiadoros, joiden ajatusta Schleiermacher'kin on seurannut, koska se todistaisi, että sen kirjoittaja oli vielä nuori ja harjautumaton filosofi; sille puolelle ovat kallistuneet esim. A. Boeckh, C. A. Brandis, H. Ritter ja Edv. Zeller'kin. Toiset taas, niinkuin J. Socher, jota useat Saksalaiset tutkijat, esim. G. Stallbaum, K. F. Hermann, K. Steinhart, E. Munk j. m. ovat seuranneet, luulee tämän

¹⁾ Vert. „System der Platonischen Philosophie“-nimistä teosta.

²⁾ Poliitikos- ja Philebos-dialogissa esiytyvä kosmologiat emme tässä rupea ollenkaan esittelemään.

dialogin osoittavan suurta neroa ja mielipiteiden kypsyyttä, ja että se olisi pidetty opetustoimen alkaessa akatemiassa muka avauspuheena, tai vieläpä Symposion'in ja Politeian jälkeen kirjoitettu¹⁾. Kuinka onkaan, Phaidros on kirjoitettu ennen, kun Symposion ja Phaidon; joka tieto onkin tarkoitukseemme riittävä. — Symposion, Phaidon, Politeia, niinkuin Timaios'kin, kaksi jälkimmäistä Platonin viimeisiä teoksia, ovat — todistettujen perusteiden mukaan — Platonin kirjoittamia. Sitävastoin No-moi-dialogia ei saata arvelematta Platonille omistaa.

Kaikkiaan näissä mainituissa kirjoituksissa on kosmologiaa koskevia ajatuksia; josta syystä esim. O. F. Gruppe²⁾, väittää Platonilla olleen neljä eri kosmologista kehityskantaa; sitä vastustaa A. Boeckh nimenomaan, sanoen: „Platon hat in seinen Schriften keine verschiedene kosmische Systeme —“³⁾. Tar-kastelkaammepa asiata vähän lähemmin.

Phaidrossa tosin ei ole, sen Gruppe'kin kyllä myöntää, astronomian selittäminen tarkoituksena, mutta kuitenkin kohtaa tuossa rohkeassa, viisautta ja totuutta ideain-maailmasta etsivää sielua, kuvaavassa kertomuksessa lukijaa, taivaan ala- ja ylä-puolesta, sen selästä eli harjaanteesta — το ὀβρωὸ νότοφ — puhuttaessa, Ionialaista — esim. Anaximandron — maailmanrakennusoppia osoittava ajatus, jonka Platon saattoi saada perinnöksi Herakleitolaisilta ollessansa — Aristoteleen mukaan — nuoruudessaan heidän koulussansa⁴⁾. Mutta samassa dialogissa on vielä toinenkin kosminen, Pythagorealaisten „keskustulen“ oppia ilmoittava käsitys, joka tiettävästi lännestä, Pythagorealaisen koulun hajoitettua, oli löytänyt tiensä Athenaankin. Puhukoot itse asian puolesta seuraavat Phaidrosta (pp. 246—247) otetut Platonin sanat: „Suuri hallitsija taivaassa, Zeus, ohjaten lentäviä vaunujansa, kulkee ensimmäisenä ulos, järjestäen — διακοσμοῦν — ja huolellisesti määräten — ἐπιμελοῦμενος — kaikki; häntä

¹⁾ Kats. S. Ribbing, Genetisk framställning af Platos ideelära. Upsala, 1858. 501, 502.

²⁾ Kosm. Syst. d. Gr. 16.

³⁾ Untersuchungen über das kosmische System des Platon. Berlin, 1852. V, ja 84—87.

⁴⁾ Gruppe, i. c. 19.

seuraa joukko jumalia ja henkiä yhdessätoista rivissä järjestettyinä — *ζεοσωρημένῃ* —. Sillä Hestia jää yksinensä jumalain asuntoon. Mutta toiset kaikki, kahdentoista¹⁾ luvussa asetettuina, hallitsevina jumalina, johtavat järjestystä, kukin heille määrättyllä paikallansa.“ Mitä A. Boeckh, Gruppe'a vastaan sofiessansa²⁾, tämän paikan johdosta ja yleensä sanoo, väittäessään, ettei Platonilla olisi ollut eri kosmillisia käsityksiä, ei ole laisinkaan tyydyttävää, sitä vähemmän, kun verrataan, mitä hän ennen on kirjassansa: „*De Platonic systemate Coelestium globorum*“ j. n. e. XXVII s. kirjoittanut³⁾, vakuuttanut Phaidrossa olevan kokonansa toiset, vaillinaisemmat kosmilliset käsitykset, kuin Timaiosssa, jonka tähden mainittu dialogi hänenkin mielestään olisi Platonin nuoruuden tuote. Paitsi sitä, miksi Platonin mielipiteet eivät tässä suhteessa olisi voineet kehittyä samoin, kuin filosofian ja psykologian alallakin; verrattakoon vaan esim. Phaidrossa ja Phaidonissa käytettyjä todistuksia sielunkuolemattomuudesta toisiinsa!

Symposionissa, p. 190, on — sanoo A. Boeckh⁴⁾ — luultu olevan „suuria astronomiallisia salaisuuksia“. Platon antaa siinä Aristophaneen selittävää, kuinka muinoin, paitsi mies- ja nais-sukua, oli androgynenäkin; miehinen suku sai alkunsa auringosta (obs. ἡλιος on masc.), vaimoinen maasta (γῆ on fem.), kaksisu-kuiset kuusta, joka on osallinen molemmista⁵⁾. He itse ja heidän kulkunsa, ollaksensa vanhempainsa kaltaiset, olivat kehänmuotoiset — *σπειροειδή* —. Sen lisäksi on samassa dialogissa eräs huomattava paikka, p. 187, jossa, muun muassa, sanotaan: — „*καὶ ὁδὸς ἐστὶν ὁ καλὸς, ὁ οὐράνιος, ὁ τῆς οὐρανίας Μοῦσης ἔργον*“ — s. o. „ja tämä on tuo ihana taivaallisen Runottaren rakkaus.“ Kun tiedämme, että *Οὐρανία Μοῦσα* oli astronomian suojelijajumalatar, ja että Grekalaisten kosmo-

¹⁾ Vert. A. Boeckh, Philolaos, 103.

²⁾ Unters. ü. d. kosm. Syst. d. Plat. 87.

³⁾ Vert. S. Ribbing, Platos idealar. 502, 2.

⁴⁾ L. c. 87.

⁵⁾ Aurinko siittää valollansa ja lämmönsä, maa on vastaanottava ja synnyttävä, kuu oli Anaxagoraan mukaan samanlainen, kuin maa, mutta valaisi kuten aurinkokin. Vert. M. Dalsjö, Valda skrifter af Platon, Stockholm, 1870. I, 251.

logia ja muut, sekä uskonnolliset että tieteelliset, harrastukset olivat keskenensä hyvin liikeissä yhteydessä, niin emme erheyne, väittäessämme, että meillä — vaikkemme kaikin puolin, p. 190 nähden, kannattaisikaan englantilaisen Sydenhamin mielipidettä¹⁾ — mainitussa dialogissa on tosiaankin syviä viittauksia astronomian alalle.

Phaidonissa, joka osoittaa kirjoittajansa olleen perehtyneen Pythagorealaisen filosofiaan, on edellisiä jaksollisempi kosmologiallinen esitys, jossa Platon antaa Sokrateen sielunvaelluksen kanssa yhteydessä puhua Pythagorealaisten filosofien kanssa maailmanrakennuksesta²⁾: Maa, ollen ympyräinen ja taivaan avaruuden keskukessa, ei tarvitse ilmaa tai muuta sellaista perustusta putoamisensa esteeksi; taivaan itsensämuotoisuus ja maan tasapaino ovat riittävät pitämään sitä ylhäällä ja asemaltansa syrjäytymästä estämään; paitsi sitä on se sangan iso, tähti tähtien joukossa puhtaalla, luonnontutkijain aiheriksi nimittämällä, taivaalla, jonka pohjalaskoksena ovat vesi, pilvet ja ilma. Me asumme tietämättämme maan syvennyksissä, ilman meren pohjalla, hämähäydydessä, turmeltuneiden muotojen ja himmeiden värien, ikäänkuin meriveden syövyttämien kivien, leijun ja mudan piirittämänä, luullen olevamme ylinnä maan päällä, samoin kuin jos joku meren pohjassa elävä luulisi olevansa sen pinnalla, ja nähdessään auringon ja tähdet veden lävitse pitäisi meren taivaana, joko unteluudesta tai kykenemättömyydestä saattamatta kohota ylös, nähdäksensä, kuinka paljon hänen olopaikkaansa kauniimmat ja puhtaammat yläseudut ovat. Aivan niin mekin nimitämme ilmaa taivaaksi; mutta jos, heikkoudestamme tai hitaudestamme vapautuneina voisimme kohota tuonne ylös ja silmämme kestäisivät sitä näköä, niin saisimme katsella todellista taivaasta, todellista valoa ja todellista maata, jotka kaikki olisivat näitä havaitsemiamme, jälkikuviansa, sanomattomasti kauniimmat, jalommat ja ihanammat j. n. e. Ensikeranmoista uskaliaasta ajatuslentoa seuraavaa todellakin hämmästyttävä, mutta samalla todellisuudelle ihmetyttävästi soveltuva

¹⁾ Vert. A. Boeckh, Unters. ü. d. kosm. Syst. d. Plat. 88.

²⁾ Kats. p. 108 j. n. e.

väitös! Maa, paljon suurempi, kuin se meistä näyttää, mutta verrannollisesti aivan pieni maailmankaikkeuden suhteen, ilman tukuja ja kannatusta — sisuksestaan kuohuttava pinnallansa vyöryviä vesiiä — äärettömässä avaruudessa, aivan kuin „joku kaksitoista kaistaleinen gummipallo,“ vapaasti häilyvä, ilmakelän kaikkialla ympäröimänä! Mitä tulee maan pyörimiseen akselinsa ympäri, siitä ei ole mainittua kohdassa mitään ratkaisevaa päätöstä; joten Gruppe on varmaankin oikeassa, lausussansa sen johdosta: „Wir haben hier auf das entschiedenste keine Rotation, aber doch schon einen *leisen Uebergang dahin, eine Vorbedeutung*. Die Erdkugel wird verglichen mit einem *zwölftheilig gestreiften Lederball*; dieser nun hat schon *Pole*, schon eine *Achse*!).“ Sen lisäksi olkoon vielä mainittu, että „*κλιση*“ ja „*ἀκλίτης*“ eivät puhu nimenomaan „liikkumisesta“ ja „liikkumattomuudesta“, vaan „kallistumisesta“, „suunnassa pysymisestä“, „järjestyksestä mutkistumisesta“ j. n. e.: jonka tähden M. Dalsjö'n käännökseen sanat: — „*οριγλι*“ i samma läge“ johtavat helposti väärään päätökseen; sen sijaan esim. H. Müller'in käänöksessä „Neigen“ ja „ohne Neigung“, sekä J. Bekker'in editionissa: — „*nee magis nec minus potest in partem aliquam inclinari: cumque similitur se habeat, ab inclinatione permanet aliena*,“ ovat tarkoitustansa vastaavaimmat.

Mutta taivaankappalten liikunto, joka varsinkin auringolla, kuulla ja kiertotähdillä on kahdellainen 1) vuorokautinen ja 2) kiintotähdistöön suhteutuva, ei ollut vielä läheskään selvitetty; se seikka tuotti Platonillekin paljon vaikeutta. Sen johdosta arveleekin Gruppe Politeian X:ssä esiteltyssä kosmologiassa huomautuvan hänen aikomuksensa, otaksuamalla taivaankappalten olevan mekanisesti kiinnitettyinä taivaan eri krystalli-piireihin, ratkaista sitä kysymystä, ja että hänen oppinsa tässä olisi Phaidrossa esiytyvää vanhaa Ionialaista kosmologiaa lähempänä, kuin dynamista Phaidonissa olevaa, Pythagorealaista, — näistä molemmista kumminkin eroava „omituinen“ käsityskanta, jonka tähden hän lausuu toivovansa, että, jollei kokonansakaan Poli-

1) Kosm. Syst. d. Gr. 25, 26.

tea, vähintäkin riidan alainen X:s kirja sovitettiin kirjoitetuksi ennen Phaidonia¹⁾. Kysymyksessä oleva kohta, jonka vaikeuttia Schleiermacher'kin y. m. m. valittavat, ei todella ole mikään helppo selittää. Platon on siinä osaksi havaintojen mukaisesti osaksi kuvauksellisesti esittänyt käsityksensä aurinkokunnatamme ja maailmankaikkeudesta²⁾, mutta niin, että siinä — samoin kuin Politeian VII, 12 — tulee esille selvä, vaikka oman takeisesti muodostettu, Pythagorealaisuus, sekä musiki- että tähti-tieteesen katsoen. Sen lisäksi osoittuu tässä, niinkuin muuallakin samassa dialogissa, kosmilinen käsityskanta niin tieteellisenä ja varmasti sekä lukusubteiden että taivaankappalten nopeuden, väin j. n. e. puolesta määrättyinä, että — yksityiskohtiin tällä kerralla kajoamatta — emme saata muuta, kuin vastoin Boeckh'ia kannattaen Gruppe'n mielipiteitä lausua vakuutuksemme sen olevan Timaiota paljon lähempänä, kuin Phaidonin, sanotussa suhteessa.

1) Kats. L. c. 28.

2) H. Müller, Platon's sämtliche Werke. Leipzig, 1855. V, 760.

kirjoissa mainitaan „Philolaosta“, joka seikka — samoin kuin vanhan-aikuinen murrekin — todistaisi, että sellainen teos kyllä on jo aikaisin saattanut olla olemassa, mutta ei, että mainitut fragmentit olisivat sen kirjan alkuperäisiä jäännöksiä. Vanhojen kirjoilijain, asiata koskevat, ilmoitukset ovat hyvin eriäviä toisistaan; kun esim. Diogenes L., Tzetzes j. m. tietävät ¹⁾ vaan yhdestä, ja Timon nimenomaan pienestä, puhuvat Satyros, Gellius ja Jamblichos²⁾, kolmesta kirjasta; sen erimielisyyden saattaisi kuitenkin, kuten A. Boeckh onkin ehdoitellut, ratkaista otaksumalla ollen yhden, pienenlaisen, kolme kirjaa eli osaa sisältävän, teoksen; ensimmäisen nimi niistä todennäköisesti oli: „Maailmasta“ — Περὶ κόσμου —, toisen: „Luonnosta“ — Περὶ φύσεως —, kolmannen: „Sielusta“ περὶ ψυχῆς —. Asiata jotenkin valaisevan kuvan antavat Claudianus Mamerton sanat³⁾: „Pythagorae igitur, quia nihil ipse scriptitaverat, a posteris querenda sententia est: in quibus vel potissimum floruisse Philolaum reperio Tarentinum, qui multis voluminibus de intelligendis rebus et quid quaeque significent, oppido obscure dissertans, priusquam de anima substantia decerneret, de mensuris, ponderibus et numeris iuxta geometricam, musicam atque arithmetican mirifice disputat, per haec omnia universum easitasse conformans,“ sekä ⁴⁾: Nunc ad Philolaum redeo, a quo dudum magno intervallo digressus sum, quia in tertio voluminum, quae posthuc et μετρωῦν προνοίαι, de anima humana sic loquitur“ etc ⁵⁾.

Niin tärkeätä, kuin asian täydelleen selville saaminen tosiaan onkin Philolaon opin ja koko Pythagorealaisuuden käsitämiselle, yhtä arveluttava on siitä antaa ratkaiseva päätös; on siis ainakin tuonnemmaksi tyydyttävä todenmukaisiin perustuksiin, jotka A. Boeckh on mielestämme sattuvasti lausunut seuraavassa: „Was wir aber haben, ist grossentheils so merkwürdig und enthält so eigenthümliche Gedanken, dass man

¹⁾ Diog. VIII, 85. Kats. A. Boeckh, Philolaos. 21.

²⁾ L. c.

³⁾ De statu animae. II, 3.

⁴⁾ L. c. 7.

⁵⁾ Vert. A. Boeckh, Phil. 28, 29.

II. Platonin Timaiion suhde „Philolaos”- ja „Timaios Lokrilaisen”-kirjaan.

Täydellisemmästi ja perinpohjaisemmin, kuin missään muussa meille säilyneessä hänen edellistensä teoksessa, on oppi maailmanrakennuksesta esitelty Platonin „Timaios”, jonka johdosta Hegel syytä kyllä sanoo: „Timaios on kaikkina aikoina pidetty vaikeimpana ja himmeimpänä Platonilaisista dialogeista ¹⁾. Yleisesti myönnetään se olevan Platonin oma kirjoittama, Politeian jälkeen, niinkuin sen alkukin osoittaa; mutta todennäköisesti paljoo myöhemmin, kuitenkin ennen Kritiasta, Platonin viimeistä kirjatutotetta.

Mutta suuri erimielisyys on vallinnut siitä, missä suhteessa se on Pythagorealaisen Philolaon kirjaan ja „Timaios Lokrilaisen Maailmansielusta ja luonnosta“-nimiseen teokseen. — Philolaos, eräs vanhemmista Pythagorealaisista, Sokrateen ja Demokriton aikalainen, joka oli asettunut Thebaan — kuten näkyy Phaidonista (p. 61): Ὅτε παρ’ ἡμῶν δηρῶτο —, oli ensimmäinen, joka kirjallisesti saattoi koulukuntansa opin julkisuuteen. — Pythagorealaiset nimittäin, tahtomatta antautua alttiiksi vastustajiensa hyökkäyksille, pitivät tietonsa yksityisenä oppikuntansa omaisuutena. — Meillä on jällellä Fr. W. A. Mullahin „Fragmenta philosophorum Graecorum“-kirjassa ja A. Boeckh’in „Philolaos“-kappaleita, joita pidetään hänen kadonneen kirjansa fragmenteina, mutta niidenkin alkuperäisyyttä epäilevät, esim. C. Schaarschmidt, jota taas Zeller j. m. vastustavat. Aristoteleen²⁾, Timonin, Hermippon y. m.

¹⁾ Vorles. über die Geschichte der Philos. Berlin, 1838. II, 428.

²⁾ Eudem. Ethik. II, 8: ἀλλ’ ὅσπερ Φιλόλαος ἐστὶν ἰ. n. e.

durchaus nicht geneigt sein kann, es einem Betrüger zuzuschreiben, und zugleich steht es in vollkommener Übereinstimmung mit dem, was nach Platon, Aristoteles und der allgemeine Überlieferung des Alterthums als wahrhaft Pythagorisch angesehen werden muss¹⁾."

Miten Platon tutustui Philolaon oppiin, sitäkin vallitsevi eri mieltä; esim. Diogenes L. ja Eurytos sanovat hänen Sokrateen kuoleman jälkeen kuulleensa matkoillansa Italiassa tämän opetusta; mutta se näyttää jotenkin perusteettomalta, kun ei ole mitään tietoa, muuttiko Philolaos Thebasta enää Italiaan; toiset taas kertovat, että Platon olisi ostanut nuo kysymyksessä olevat kirjat Syrakysalaisen Dionin välityksellä sadalla minalla j. m. s. Hermippos sitävastoin vakuuttaa kuulleensa, että filosofi Platon Siciiliassa ollessansa itse osti "Philolaos"-kirjan sen kirjoittajan omaisilta neljällä kymmenellä Alexandrialaisella minalla, ja kirjoitti muka siitä "Timaionsa". — Niitä on tosin, jotka sovitavat sen oston "Timaios Lokrilaisen" hankkimiseen. — Kuinka onkaan, jollemme puhuisikaan siitä, ettei Alexandriata eikä sen nimitystä rahalaskua²⁾ vielä Platonin aikana ollut olemassakaan, oli Hermippos — kuten Satyroskin — kumpikin peripatetilaista, jotka saattoivat kateudesta levitellä Platonin arvoa ja akademiaa halventavia kertomuksia.

Varnalta näyttää kuitenkin se, että Platon "Timaiotansa" kirjoittaessansa tunsi "Philolaos"-kirjan, sillä kumpaisenkin kologialla on niin paljo yhtäläisyyttä, että niillä täytyy olettaa olleen jonkinlaista vuorovaikutusta keskenensä. Mutta missä määrässä edellinen on omantakeinen teos ja minkä verran sen kirjoittaja on ammentanut tietoja tuosta Pythagorealaisesta lähteestä, siitä vaan on kysymys. Kaikista ristiriitaisuuksista huolimatta voimme pitää jotenkin varmana, että Philolaos on julkaissut Pythagorealaisen teoksen ja että Platon on nerokkaasti sovittaen käyttänyt hyväksensä siinä olevia esityksiä oman, oman-takeisen järjestelmänsä muodostamisessa, sokeasti sitä noudatta-

¹⁾ L. c. 39.

²⁾ L. c. 21.

matta, joka näkyy sitäkin, että Platonin "Timaios" eroaa suuresti ja tärkeissä kohdissa "Philolaosta"; niinpä on Platonin mukaan maailmansielu muodostunut harmoniallisesti; "Philolaos" taas näyttää harmonia olevan alkuperustusten side, joten niistä "kosmos" sukeutuu. Vrt. sielusta Macrobius, Somn. Scip: I, 14: "Plato dixit animam essentiam se moventem¹⁾, — — — Pythagoras et Philolaos harmoniam". Philolaos ei eroita Jumalaa maailmansielusta; sitävastoin Platon asettaa maailmansielua vielä korkeammaksi intelligentian, järjen, ja eroittaa tämän korkeimmasta Luojasta, joka on intelligentian alkulähde²⁾. Monista muista peri-aatteellisista eroavaisuuksista puhumatta³⁾.

Toisen kirjallisen tuotteen, nim. "Timaios Lokrilaisen Maailmansielusta ja luonnosta = Τιμαίω τω Λοκρῶ περι φύσεως κόσμου καὶ φύσεως", suhteesta Platonin "Timaioon" on myöskin ollut vastakkaisia väitteitä: joko, että se on ollut Platonilla perustuksena mainittua kirjaa kirjoittaessansa, tai että se on vasta myöhemmin, Platonia mukalemalla, kirjoitettu. Edellistä mielipidettä kannattavat Tiedemann, Hegel⁴⁾, Bardili j. m. Viimemainittu, puolustaan innokkaasti kirjan alkuperäisyyttä, ja huomauttaa molemmissa kirjoissa käsiteltävän samaa ainetta, vieläpä käytettävän usein samoja sanojakin, vakuuttaa Platonin "Timaion" olevan vaan "Timaios Lokrilaisen" pelkän "parafraasin"⁵⁾. Siihen päätökseen tulee hän kirjassa muka vallitsevasta vanhan ajan omittuisesta hengestä; mutta hänen todistuksensa on jotenkin perusteeton, samoin kuin sekin, että kirjoittaja olisi käyttänyt "vanhaa" sanaa: "φύσις", kun Platon merkitsee samaa asiata "uudella": "ἐσθροός", joka kuitenkin, niinkuin edellisenkin uudemmissa teoksissa, tavataan jo Homeron lauluissa, sekä Iliadissa että Odysseissa. — Aineen esinettä tarkoitavan väitteiden perustukset, joita laajuutensa vuoksi emme rupeaa tässä esittelemään, ovat myös sen laatuisia, että ne

¹⁾ Samaa Phaidros, p. 86, 92, 93.

²⁾ W. G. Tenneman, Syst. d. Plat. Phil. II, 133. Tim. p. 36.

³⁾ Vert Platon, Tim. p. 30, y. m.

⁴⁾ Vorles. ü. d. Gesch. d. Philos. II, 248.

⁵⁾ Tennemann, Syst. d. Plat. Philos. I, 94 j. n. e.

— kuten Tennemann¹⁾ syystä sanoo — korkeintaan ovat mahdollisia, jotka ollaksensa päteviä — olisivat todelliseksi ko-roitettavat.

Meiner'in, Tennemann'in, Susemihl'in²⁾ y. m. va-kuutuksen mukaan on tuo kysymyksessä oleva kirjanen päinvas-toin myöhemmin tehty muokelma Platonin Timaiosista. Heidän mielipiteensä ovat siinä suhteessa kieltämättä oikeat, eikä asian tunteva saata olla kummastelematta sitä, miten Bardili ja hänen mielipiteensä kannattajat ovat tulleet moiseen väärään käsityk-seen. Huomattava on, ettei kukaan vanhan ajan monista kir-jailijoista Aristoteleesta Plutarchon aikoihin — ennenkun vasta Nikomachos Gerasolainen 2 vuosisadalla Kr. s. j. — ole puhunut enemmän koko kirjasta, kuin sen suhteestakaan Platonin teoksiin, vaikka Aristoteles muutoin on ahkeroinut eroittaa Platonin opista, mikä siinä on ollut omituista, alkupe-räistä, ja mikä edellisiltä perittyä, sen sijaan sanoo hän opin — joka tulee esille Timaios Lokrilaisessakin — ajan syntyisestä maailman kanssa Platonin ensimmäisenä esitelleen. — Myönnet-täköön, että „Timaios Lokrilaisen“ kirjoittaja on ollut oppinut mies, vanhan Pythagorealaisuuden peri-aatteiden kannalla ei hän tietääksemme ole, ja Platoninkin opin on hän monessa peri-aatteellisessa suhteessa väärin esittänyt. Mainittakoon tässä vaan niistä muutamia kohtia: 1) Timaios L. puhussaan mate-riasta käyttää — jo ensimmällä sivulla liki 10 kertaa — „ὄλη“-sa-naa, joka on vasta Aristoteleen ja myöhempien kirjailijain, eikä Platonin, opin terminus technicus, eikä vastaa Platonin „τόπος“- ja „χώρος“-sanojen avaruus-käsitettä; 2) Syyksi siihen, miksi maailmankaikkisuus ei tarvitse ulkonaisia elimiä ja aistimia, mainitsee Platon sen, että sen ulkopuolella ei ole mitään joko kajoamisen tai havainnon esineitä³⁾; Timaios L. taas sen, että maailmankaikkisuus on silein — λεύκρον — kaikista. Kerras-saan tenhoton todistus! 3) Timaios L. ei anna sielunvaellus-opille sitä arvoa, kuin vanha Pythagorealaisuus, ja Platon

1) L. c. 98.

2) Platon's Werke. Stuttgart, 1857. IV, 2, 926—946.

3) Tim. p. 33, 34.

järjestelmässään. Kirja on arvattavasti uusi-Pythagorealaisuu-den tuote.

Pitempiin todistelemisiin tässä ryhtymättä, mainitsemme vielä — viittatuamme muutoin Tennemann'in ja Suse-mihl'in kirjoituksiin — että ei ole uskottavaa, että Platon, vanhan ajan viisain filosofi, joka todellakin rakasti tieteitä ja totuutta, ei olisi ottanut Timaios Lokrilaisen teoksessakin olevia etevyyksiä, esim. oppia kuulon ja puheen keskinäisestä suhteesta, ohjeeksensa, jos se olisi ollut hänen käytettävänänsä.

naisina alkuvaiheiksi pidettävä siihen, mitä Timaios asiasta opetetaan. On siis tässä paikallansa luoda ennen, kun ryhdymme sen yksityiskohtia tutkimaan, lyhyt katsaus siihen, minkälaisessa yhteydessä oppi maailmanrakennuksesta on hänen filosofialliseen järjestelmänsä.

Ihmisen sielu — opettaa Platon — on kuolematon, sillä se on ennen ruumiin yhtymistä ollut järjestä ja jumalallisesta luonnosta osallinen henkimaailman asukas; sen ikävöimys ja pyrintö on tuonne oikeaan kotomaahansa, jonka muisto sillä maan päällä ollessansakin on jälellä, niinkuin kaikki oppiminenkin on vaan sen uudelleen muistamista — *ἀνάμνησις* —, mitä sielu ideain maailmassa, ennen ruumiin laskeutumista, on nähnyt ja tietänyt¹⁾. Mutta ihmisielu, koska sille on annettu tahdon vapaus, saattaa, suostuen aistillisuuden ja katoovaisten palvelukseen, unoittaa jumalallisen alkuperänsä, ja tehdä siten itsensä tarkoituksensa kelpaamattomaksi; sillä himo, pahan voimallisin syötti²⁾, ja aistillinen elämä tukahuttavat, hengen elämän ja rumentavat sielun tunteettomaksi, niinkuin Glaukos-jumalan meren pohjassa; tai päinvastoin voi hän vapauttaa ja irrottaa itsensä pettävästä aistillisuuden alentavasta orjuudesta, kääntä-mällä — niinkuin hänen nimensäkin: *ἐνθεορος*³⁾ jo siitä muistuttaa — katsantonsa ylös hairausten ja öisten varjojen maailmasta taivasta kohden todelliseen valoon ijankaikkisen, muuttamattoman idea-maailman tarkastelemiseen, joka on sielun ravinto ja voima, eli, käyttäen Platonilaista vertausta, kasvattaa sielun siivet vahvoiksi rajuvien, hillitsemättömien intojen ja himojen vastustavasta voittokilvoittelusta huolimatta, korkeuteen kohoamaan, siten puhdistuen kirrkaaksi hyvän, ja ihmisen vapaaksi tekevän totuuden, ijäisen kauneuden ja viisauden rakastamiseen sekä tiedon käsitettä ja olentoa, eikä ainoastansa sen erityisiä ilmestysmuotoja, tutkimaan; mutta sepä onkin filo-

¹⁾ Kats. esim. Menon-, ja Phaidon-dialogia, joissa tuo Platonin filosofian tärkeimpänä perustuksena pidettävä praeesistentia-oppi ja sielun „nyötyisyntyiset käsitteet“ ovat laveasti esitetyt.

²⁾ Tim. p. 69. „ἡδονῆν, μείστον ζαζών δέλεαφ“.

³⁾ Kats. Kratyli. 399.

A. Platonin filosofian ja kehittyneen kosmologian keskinäinen suhde.

Sokrateen, Platonin suuren opettajan, kutsumuksen mukaisena esineenä ei — kuten tunnettu — ollut yksinomainen aistillisten havaintojen tutkiminen, eivätkä tiedejärjestelmät, vaan ihmisen henkeen ja sielun elämään kääntynyt siveellisen tahtomisen ja tunteen kehittämistä ja elähyttämistä, järjen lakien mukaista ajattelemista sekä sisällisen totuuden, oikean vakuutuksen vahvistamista tarkoittava harrastus. — Kuitenkin on väärin käsittämisen poistamiseksi mainittava, ettei hän suinkaan halveksinut luonnontutkimuksia, jos ne vaan olisivat edistäneet ihmisen itsensä ja Jumalan yhä täydellisempää tunteamista¹⁾. — Mutta koska ihminen on osa maailmankaikkisuudesta, niin ei saata käytännöllistä filosofaa esittää ennen, kun universumin luonto on selvitetty. Luonnonlakien ja syntyjen salaisuuksien tutkiminen laajentaa ihmisen henkistäkin näköpiiriä. Platoniltakaan ei jäänyt tämä yleinen totuus huomaamatta; sentähden yhdisti hän liikeisesti filosofiahansa maailmanrakennuksen tutkimisen, vaikkei hän alkanutkaan — edellä mainitsemistamme syistä — tiedejärjestelmänsä kosmologialla. — Mitä edellä on hänen kosmologiallisesta kehityksestään sanottu, on ikäänkuin haja-

¹⁾ Siihen johtopäätökseen tulee sekä Platonin että varsinkin Xenophonin kirjoituksista, joissa Sokrates tavallisesti esitteliään maailman- ja luonnon-järjestystä teleologiselta kannalta tarkastelevana.

sofaa, joka omaisuudeltaan on jumalallinen, taivaallinen lahja, on sielun johdattaja, valaistus ja sen tosipyhitys. Se kuolevaisista, jota tämä puhdas, palava totuuden rakkaus eläyttää, on todellinen filosofi; hän ainoastaan on mahdollinen, sillä hänen hyveensä on tosihyve, tulemaan Jumalan yhteyteen ja, tehden maan päällä totuuden käsittämisen ylevimmäksi harrastukseksensa, malttamatta katsella ihmisten turhuutta ja vääryyttä, pahoittaaksensa sentähden mieltänsä, sekä suunnaten henkensä järkkähtämättömään, pysyvään järjestykseen koettaa noudattaa sitä ja ahkeroitsee siten tulla ikuisen, todellisen vapauden ja ikävöityn onnellisuuden omistamiseen.

Mutta sielun eksymiseen totuudesta, jolle ihmistä kasvateta todellisessa rakkaudessa, voivat, — paitsi omaa valitsemista, olla syyllisinä sekä vanhemmat — nuo „Jumalan elävät kuvapatsaat“ — että valtion huono kasvatus¹⁾, vieläpä taidekin, jolle se ole totuudelle, järjelle ja siveellisyydelle perustettu. Siitä selviää, mistä tuo merkillinen „Ei kukaan ole mielellänsä paha, eikä vastoinmielisesti hyvä“, on johtanut alkunsa. Nuorison kasvattajat, yhteiskunta ja valtio ovat siis raskaan edesvastauksen alaiset kansalaistensa siveellisestä turmelutumisesta ja ihmissielun pahaisin vaipumisesta. „Vanhempia täytyy syyttää enemmän, kuin lapsia, ja kasvattajia enemmän, kuin kasvatettavia“. Valtion velvollisuus²⁾ sentähden on pitää tarkkaa huolta oikeasta kasvatuksesta, jonka tulee oppi-aineilliansa esim. matematiikan, musikin ja astronomian sekä kaiken sen tunteimisella, mikä ihmisen tekee hänen korkeata tarkoitustansa vastaavaksi, saattaa käsittämään Luojan ja maailmanrakennuksen viisasta ja sopusointuista järjestystä sekä omaa suhdettansa siihen, ymmärtääksensä, että nämät harvaimmolliset esineet ja ilmiö-maailma ovat vaan todellisten mukaelmia, varjo- ja jälkikuvia, eivätkä itse alkukuvia ja muuttumaton, ijankaikkinen todellisuus. Hallitsijan — koska sokea ei voi sokeita taluttaa — tulee olla itse oikeita, todellisia filosofeja, joiden kutsumus ei ole ainoastansa hyödyttömänä etsiä ja kat-

¹⁾ Tim. p. 86, 87.

²⁾ Vert. Phaidon, p. 107.

sella totuutta ja ideain-maailmaa, vaan myöskin toteuttaa hyvää maan päällä — saattaaksensa koko valtion onnelliseksi — ollen johdatettaviinsa samassa suhteessa, kuin sielun järjellinen osa on myrskyisten intojen ja himojen masentamisessa ja jalostuttamisessa. Siveys-opin ja varsinkin valtion tarkoituksena on vaikuttaa, että kukin yksityinen puhtaalla, hyveillä kaunistetun elämän vaelluksella seuraten Jumalaa, joka vaikuttaa kaikki siveellisten lakien mukaan, tulee korkeimman hyvän osallisuuteen ja mikäli mahdollista Jumalan kaltaiseksi. Mutta sen saavuttamiseen johtaa ainoastansa oikea tieto¹⁾ ja totuuden ymmärtäminen sekä ijankaikkisen viisauden eläyttämä rakkautensa. Jos kuitenkin ihminen luonnostaan individualisessa oimittaisuudessa olisi kykenemätön saavuttamaan sellaista vaadittua täydellisyyttä, jos Luoja, kaiken hyvän alku, ei olisikaan antanut hänelle kaikkiin tarvittavia ominaisuuksia ja voimia, niin olisivat kaikki ihmisen harrastukset ja siveys-opin vaatimukset turhat; siitä syystä oli siis Platonille välttämätöntä osoittaa, että ijankaikkinen Jumala on luonut koko ihmis-sukukunnan, samoin kuin maailmankaikkisuudinkin, sitä korkeata päämäärää varten, antaen ihmislielulle kyvyn akheroita ja saavuttaa mahdollisesti korkein täydellisyys ja Jumalan kaltaisuus²⁾. Se on Timaios-dialogin ylevä tarkoitus, nim. selvittää koko luomakunnan olevan niin järjestetyn, ettei se estä ja vastusta, vaan sensijaan edistää kuolemattoman, jumalallisen ihmishengen yhä täydellisemmäksi ja onnellisemmäksi tulemistä. Jalo ja korkea ajatus suuresta hengellisestä ja luonnollisesti, siveelisesti ja loogisesti yhdistävästä maailman-harmoniasta, joka Pythagorealaisille oli tunnettu ainoastansa yleisimmässä piirteissään! Tosin huomataan jo hänen edellistensäkin järjestelmässä sellaista yhdistävää, alkupeväistä yhteyttä, joka on ilmiöiden moninaisten muotojen oleminen perustuksena, mutta ei siinä täydellisyydessä, jossa sen Platonin

¹⁾ Vert. „*Quisquis Deum intelligit, Deus fit*“. Oupnekhat. IV, Mandek. T. I, p. 393.

²⁾ Politeia, 613. Kats. M. Dalsjö, Valda skrifter af Platon. Stockholm, 1880. IV, 184.

filosofiassa kohtaamme hyvän idean kirkaassa valossa¹⁾. — Platon, liittäen ikäänkuin viimeiseksi ethillisen ja dialektillisen tiederakennuksensa harjahirreksi samojen, ja näiden perustuksina olevain, ideain kannattaman luonnonfilosofiansa, on osoittanut, että ihmisellinen valtio, niinkuin se on itse mikrokosmillisen sielunvaltion suurennettu kuva, on taas taivaan ja maan, siis luonnon kaikki valtakunnat käsittävän, makrokosmillisen maailmanvaltion jälkikuva, ja että ne samat lait, jotka vaikuttavat luomakunnan järjestyksessä, ovat ihmisten siveellisen elämän välttämättömät ehdot²⁾. Siitä asiasta on Proklos oikein sanonut: „Sama, mikä on oikeus sielussa, ja oikea järjestelmä valtiossa, on maailmankaikkisuudessa järkähtämättömillä lailla ohjattu maailmanjärjestyks: ei siis sovi hyödyttömästi koettaa eroittaa sitä, minkä luonto on yhdistänyt.“ Valtion peri-aate eroittaa sen alku ja sen loppu eivät ole jossakussa kuolevaisessa, vaan Jumalassa³⁾. Sama koskee maailmankaikkisuuttakin.

B. Jumala ja maailmankaikkisuus.

Maailmanrakennuksen, niinkuin yleisesti kaikki oikea filosofallinen⁴⁾, tutkimus, edellyttää välttämättömästi Jumalan, korkeimman olennon; sen on Platonkin käsittänyt asettaessansa Timaiosssa, jossa ei Sokrates, vaan Pythagorealainen Timaios — viisaasti kyllä — on luonnonfilosofian edustajana, kosmologiansa lähtökannaksi sen järkähtämättömän totuuden, jota ei mielettömmänkään oppijärjestelmän käy kieltäminen, nim. että kaikilla ilmiöillä täytyy olla vaikuttava, joko suhteellinen tai täydellisesti alkuperäinen, syynsä — το γενόμενον φαιμέν ὑπ' αἰτίου τῶς

¹⁾ K. Steinhart, Kats. H. Müller, Platon's sämmtl. Werke. VI, 4.

²⁾ Vert. H. Martin, Etudes sur le Timée de Platon. Paris, 1841. I, 56, 61, 314. H. Müller, Platon's sämmtliche Werke. Leipzig, 1857. VI, 340.

³⁾ H. v. Stein, Sieben Bücher zur Geschichte des Platonismus. Göttingen, 1862. II, 381.

⁴⁾ C. G. Carus, Natur und Idee. Wien, 1861. I.

ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι. Πᾶσι γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσθαι σῶν. — Jos maailmalla, niinkuin Platonkin vakuuttaa, tunnustetaan olevan alkunsa, niin on ehdottomasti myönnettävä, jonkun vai- kutuksen olleen siihen aiheena, annettakoon sille nimeksi Jumala, Luoja, „eräs voima“, tai mikä tahansa. Maailmankaikkisuuden korkeimman alkusyyn saattaisi ajatella 1) itsenäisenä, niinkuin kristin-oppi, deisuus y. m. opettavat, persoonallisena, — joko dynamisesti, kuten esim. ihmiset toisinsa pelkällä tah- tonsa ilmoittamisella, tai mekanisesti muodostavana — elävänä olentona; 2) — pantheisuuden tavoin — kaikissa ilmiöissä — elementarisesti, kasvamalla, syntyvällä j. n. e. vaikuttavana — havaintomaailman kehkeytyessä itsetietoiseksi tulevana henkenä. Miten Platon on tämän tärkeän kysymyksen käsittänyt, siitä esittelemme seuraavassa tarkemmin.

Niinkuin näkyy Timaiosta, puhuu Platon kahdenlaisista olioista: 1) ainoastaan ajatuksella ja järjellä käsitettävistä — τὸ ὄν μὲν αἰεὶ, γένεσθαι δὲ οὐκ ἔχον — μετὰ λόγου περιγερτὸν — ja 2) sellaista, jotka ovat aina muuttumisen alaisia, eivätkä koskaan todellisesti ole, s. o. aistillisesti havainnollista — τὸ γινόμενον μὲν, ὄντως δὲ ὄν οὐδέποτε. — Siitä ei kuitenkaan vielä seuraa Jumalan tai muiden hengellisten olentojen persoonallisina käsit- täminen; sillä saattaisihan olla, että tuolla henkimaailmalla — νοητὸς τόπος — on todellisuutensa, realitinsa, ainoastansa ajat- tuskyyvyssä olioiden muotoina ja niiden kautta käsitettynä oli- oina sellaisiansa yhtähyvin, kuin sen ulkopuolellakin²⁾. Mutta jos tutkimme edelleen hänen sekä kosmologiaansa että filoso- fiaansa, niin huomaamme selvästi, että — vaikkeivät σοφώμενα ja ὄντως ὄντα olekaan Platonin esittämässä järjestelmässä tarpeelli- sen selvästi eroitettut toisistansa —, hänen oppinsa mukaan Jumala, jonka tieteellisesti tunteminen hänestäkin järjen suu- rimpana tehtävänä on tosin vaikeuksien alainen, on ihmisen ajatustoiminnasta, samoin kaikesta muustakin, riippumaton, it- sessään ja itse kauttansa täydellinen, elävä, ajatteleva, tahtova, persoonallinen olento, joka ijankaikkisen järjen-idealin s. o. muut-

¹⁾ Tim. p. 28.

²⁾ Tim. p. 51, 52.